

Podpora vícejazyčných dětí a spolupráce s rodiči-cizinci: evropské inspirace a české zkušenosti

Barbora Loudová Stralczynská, doc. PhDr., Ph.D.

Petra Ristić, PhDr., Ph.D.

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta a Fakulta sociálních věd

Praha, 9. října 2025



Hlas rodiče

Představte si, že se s malým dítětem přestěhujete do cizí země.

- Neznáte jazyk.
- Nevíte, jak funguje mateřská škola nebo jiné předškolní zařízení.
- Netušíte, jestli bude pro vaše dítě místo...

Jak byste se cítili Vy jako rodiče?





Perspektiva rodiče



„V začátku jsme vůbec nevěděli, kam jít. Přála jsem si jen, aby se dcera necítila sama.“ (matka – respondentka výzkumu 4EU+)

- Podobně se cítí rodiče z Ukrajiny, Vietnamu, Mongolska i dalších zemí, jejichž děti vstupují do českých MŠ.
- Rodiny řeší stejné otázky:

Jak zajistit péči o své děti. Jak se zapojit? Jak překonat bariéry?



Střípky z výzkumu s ukrajinskými rodiči dětí předškolního věku

- *Jak se tyto děti a jejich rodiče v novém prostředí cítí a co pomáhá?*
- *Jak rodiny využívají své zdroje a strategie při hledání místa v MŠ, překonávání jazykových a kulturních bariér a podpoře adaptace dítěte?*
- Explorativní studie (2023-2024), rozhovory s ukrajinskými matkami, které přišly do ČR mezi 3-8/2022 s dítětem ve věku 3-6 let a měly zkušenost s docházkou do předškolního zařízení různých typů (adaptační skupina; česká MŠ; česká přípravná třída; adaptační skupina a později česká MŠ)

Východisko: Docházka ukrajinských dětí do předškolních zařízení

- Umístění dítěte je zcela klíčové pro uplatnění rodičů (častou pouze matky) na trhu práce
- Zajištění spravedlivých podmínek pro děti, předškolní příprava a pomoc dětem kompenzovat jazyková znevýhodnění

Důvody neumístění dětí (PAQ 2023)

- (1) Odmítnutí ze strany předškolního zařízení nebo nedostatek míst v dané lokalitě (59 %);
- (2) Neznalost procesu ze strany rodičů/rodiče (15 %);
- (3) Nedostatečná znalost češtiny u dítěte (7 %)
- (4) Blízký plánovaný návrat na Ukrajinu (5 %)

Náš výzkum zaměřen na ukrajinské nucené migranty – rodiče dětí, kteří navštěvují předškolní zařízení, s cílem porozumět tomu, jaké charakteristiky rodiny/jednotlivců stojí za tím, že **v různých kontextech tyto rodiny uspěly** (v různých typech předškolní péče, lokalitách...).

Teoretické ukotvení: kulturní bohatství komunit / Common cultural wealth (CCW)

- staví na bourdieuovské teorii kulturního kapitálu (Bourdieu a Passeron 1977)
- děti a rodiny různých etnik **nevnímá** jako ty, kterým **chybí kulturní kapitál**, ale jako ty, **které mají různé (další, jiné) typy kapitálů**
- kulturní kapitál je výrazně pestřejší, s řadou specifických aspektů, které jsou pro **úspěch v daném prostředí klíčové**
 - širší pojem: **kulturní bohatství komunity**
soubor nahromaděných aktiv, zdrojů, schopností a kontaktů, které komunita má (Yosso, 2005)

Kulturní bohatství komunit: formy kapitálů

Aspirační kapitál - schopnost mít a udržet si naděje a sny o budoucnosti navzdory skutečným i domnělým překážkám

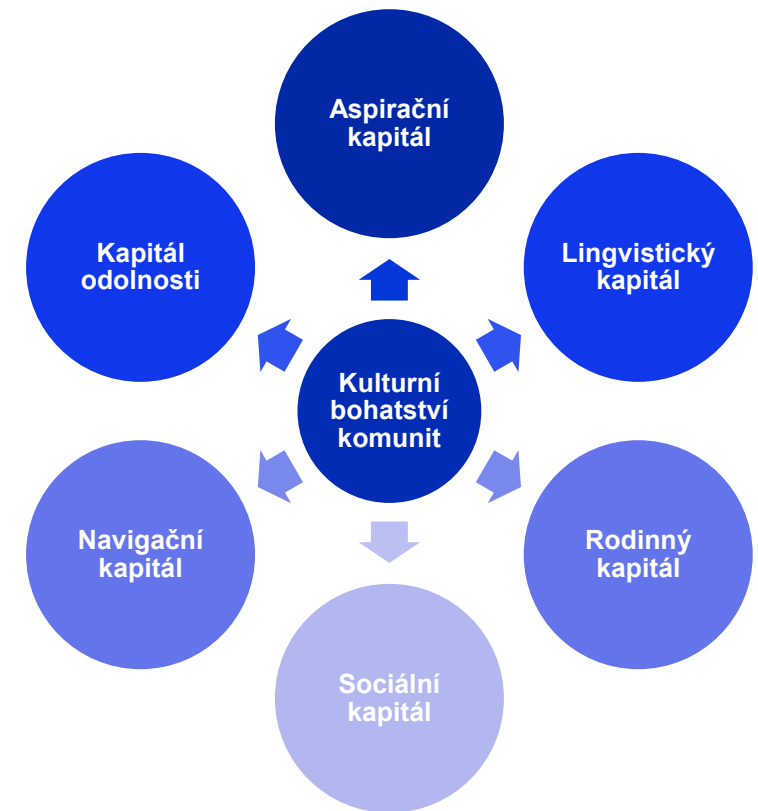
Lingvistický kapitál - intelektuální a sociální dovednosti získané díky zkušenostem s komunikací ve více než jednom jazyce a/nebo stylu

Rodinný kapitál - sociální a osobní lidské zdroje, které čerpají i z kulturní znalosti/schopnosti vypěstované v rodinách

Sociální kapitál – vrstevnické a další sítě lidí a zdrojů komunity

Navigační kapitál – schopnost orientovat se a dovednost manévrování v sociálních institucích a daných prostředích

Kapitál odolnosti - znalosti a dovednosti, které se rozvíjejí prostřednictvím opozičního chování, jež se staví proti nerovnosti (často klíčové pro řešení spravedlnosti, nerovností)

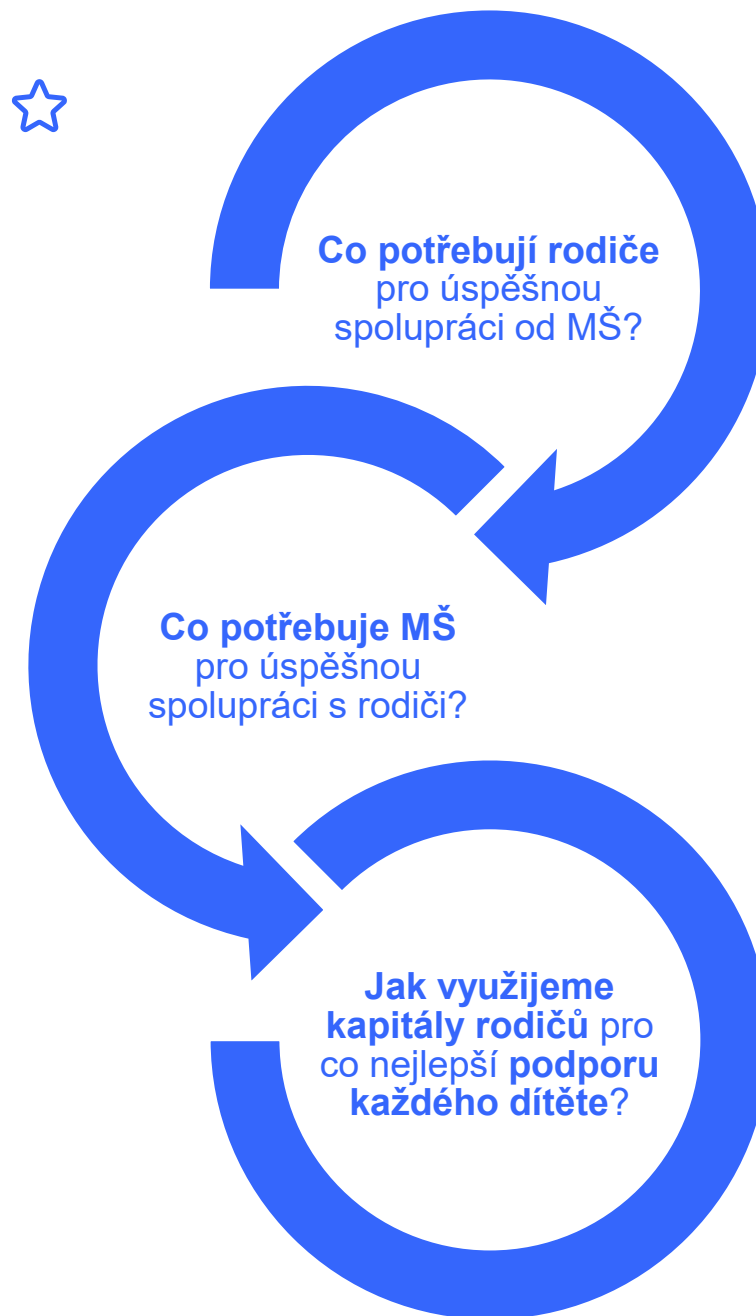




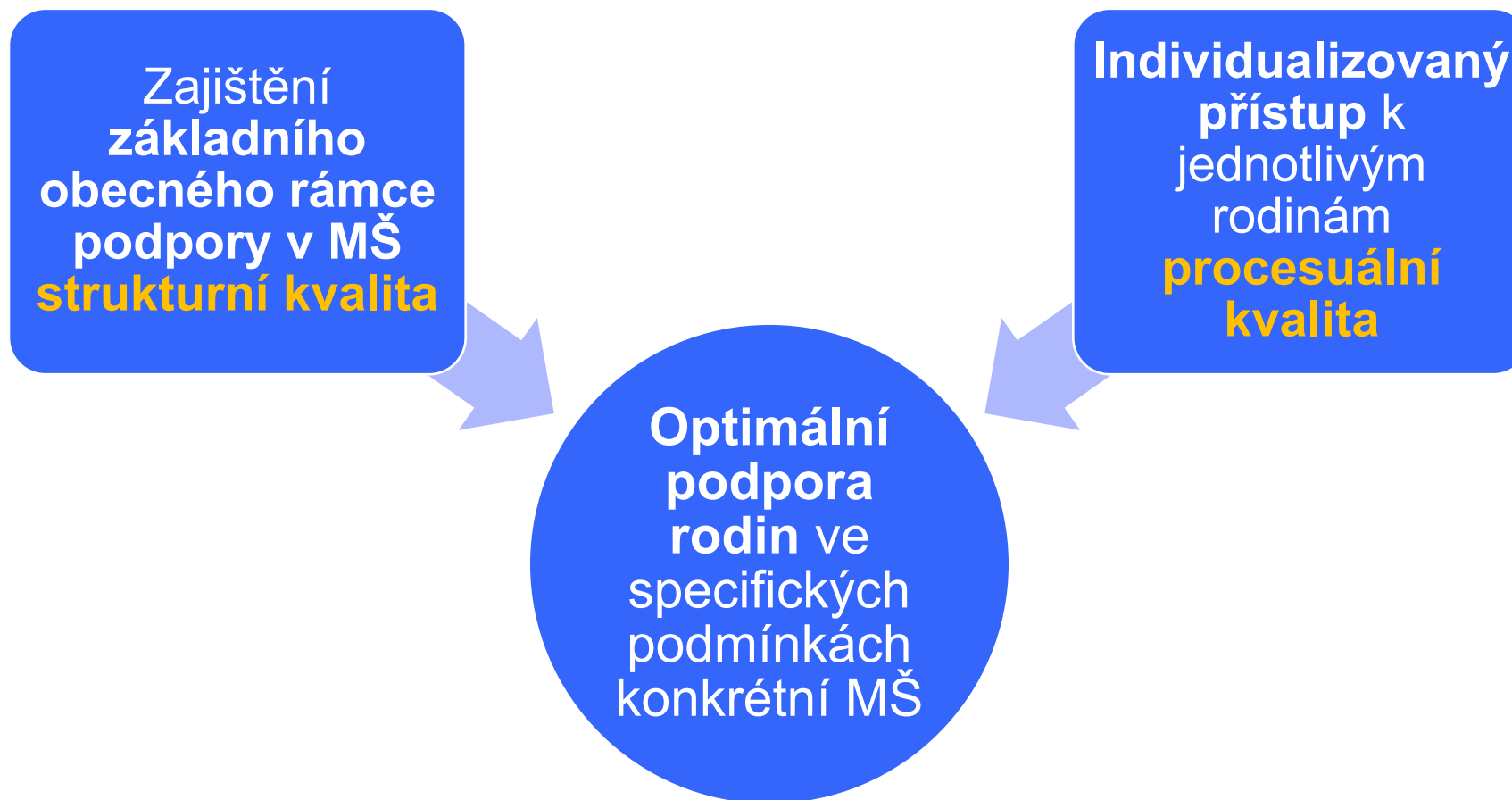
Přístup učitelů k rodičům

Jaké mají rodiče „**kapitály**“?

- Jazykové a komunikační
- Sociální a rodinné
- Schopnost orientace a zvládání situací



Podpora spolupráce s rodiči v MŠ





Střípky z výzkumu

♦ Jaké zdroje a strategie rodiny využívaly po příjezdu do ČR?

💬 Citace rodičů:

„Momentálně neplánujeme zůstat v Česku navždy... Pokud by válka skončila, určitě bychom se vrátili na Ukrajinu.“ (R3)

„Přijela jsem s mámou a sestrami. Jen díky mé sestře jsme se mohly postarat o mou dceru.“ (R12)

„Naši sousedé nám hodně pomohli najít školku a jesle pro naše děti.“ (R7)

✅ **Shrnutí zdrojů:** rodina (příbuzní, sourozenci), sousedé a známí, komunita krajanů.





Střípky z výzkumu

♦ Jak rodiče postupovali při hledání místa v MŠ a co jim pomáhalo?

💬 Citace rodičů:

„Snažili jsme se najít normální městskou školku, ale nebylo tam místo, i když naší dceři už byly 3 roky.“ (R12)

„Přes integrační centrum jsme hledali českou školku, ale ve městě už vůbec nebylo volné místo.“ (R5)

✅ **Shrnutí zdrojů:** integrační centra, neformální kontakty (známí, krajani), dočasná zařízení (jesle, adaptační skupiny).

Negativní
vliv

Některé české MŠ
nedostatek pochopení
pro situaci pracujících
rodičů/samoživitelů a
pro jejich možnosti
podmíněné situací
uprchlíka

Opakovaná
odmítnutí kvůli
kapacitám.

Pozitivní
vliv

Zdroje informací:
integrační centra,
sociální kontakty.

Dočasná řešení:
jesle, adaptační
skupiny,
soukromé MŠ.

Střípky z výzkumu



♦ Jak rodiny podporovaly adaptaci dítěte?

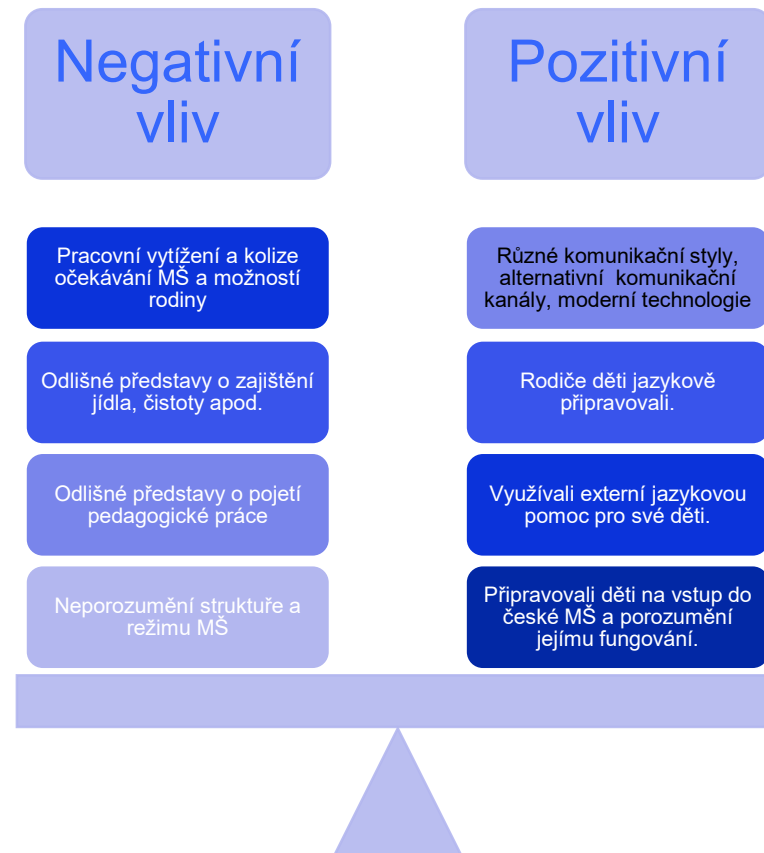
💬 Citace rodičů:

„Připravila jsem synovi pár frází jako ‚nerozumím‘, ‚chci pít‘, aby se cítil normálně.“ (R11)

„Na jedné straně dali učitelé synovi prostor... na druhé mu vždy nastínili pravidla, aby se necítil vyřazený.“ (R7)

„To, že tam byla asistentka pedagoga, určitě situaci zlepšilo.“ (R12)

✅ **Shrnutí zdrojů:** rodičovská iniciativa (jazyková a sociální příprava), spolupráce s učiteli a asistenty pedagoga, komunitní podpora při adaptaci do MŠ.



Co rodiče zvládnou a co nelze očekávat

Co mohou rodiče zvládnout:

- sdílet své plány a obavy,
- čerpat podporu od širší rodiny a komunity, je-li dostupná
- aktivně se ptát, hledat informace, aktivně vyhledávat pomoc u sousedů nebo známých
- obracet se na integrační centra
- sdílet informace o dítěti a jeho potřebách
- spolupracovat s učitelkami a asistenty
- připravit dítě základními frázemi nebo porozumění prostředí pomocí fotografií, kartiček, piktogramů
- podporovat dítě v mateřském jazyce a motivovat pro učení češtiny v MŠ
- podporovat adaptaci trpělivostí a domácí přípravou

Co rodiče zvládnou a co nelze očekávat



Co po nich můžeme chtít:

- komunikovat své potřeby, klíčové informace pro zajištění optimálního vzdělávání dítěte
- zapojit se do spolupráce v návaznosti na jejich jazykové, časové, pracovní možnosti, zdroje a bariéry
- sdílet své zkušenosti s dalšími rodiči z jejich jazykového prostředí



Nelze očekávat, že v této fázi budou mít jasné dlouhodobé plány nebo plnou orientaci v systému



Nelze očekávat, že sami vyřeší nedostatek kapacit nebo složitý administrativní proces.



Nelze očekávat, že rodiče vyřeší jazykovou bariéru sami nebo že nahradí roli pedagogů.

Závěry a diskuse

- **Využití kapitálu rodin se ukázalo jako klíčové pro zvládnutí integrace rodin a dětí do systému předškolního vzdělávání a péče.**
- Využívání rodinných kapitálů je podporováno sociokulturní blízkostí ukrajinského a českého prostředí.
- Využití rodinného kapitálu záviselo na vnímaných budoucích perspektivách rodiny v ČR.
- Podpůrná opatření nebyla dostupná na řadě míst.
- Rodiče se setkávali s individuální neochotou nebo nepřípraveností (učitelů, ředitelů, odpovědných osob na komunální úrovni).

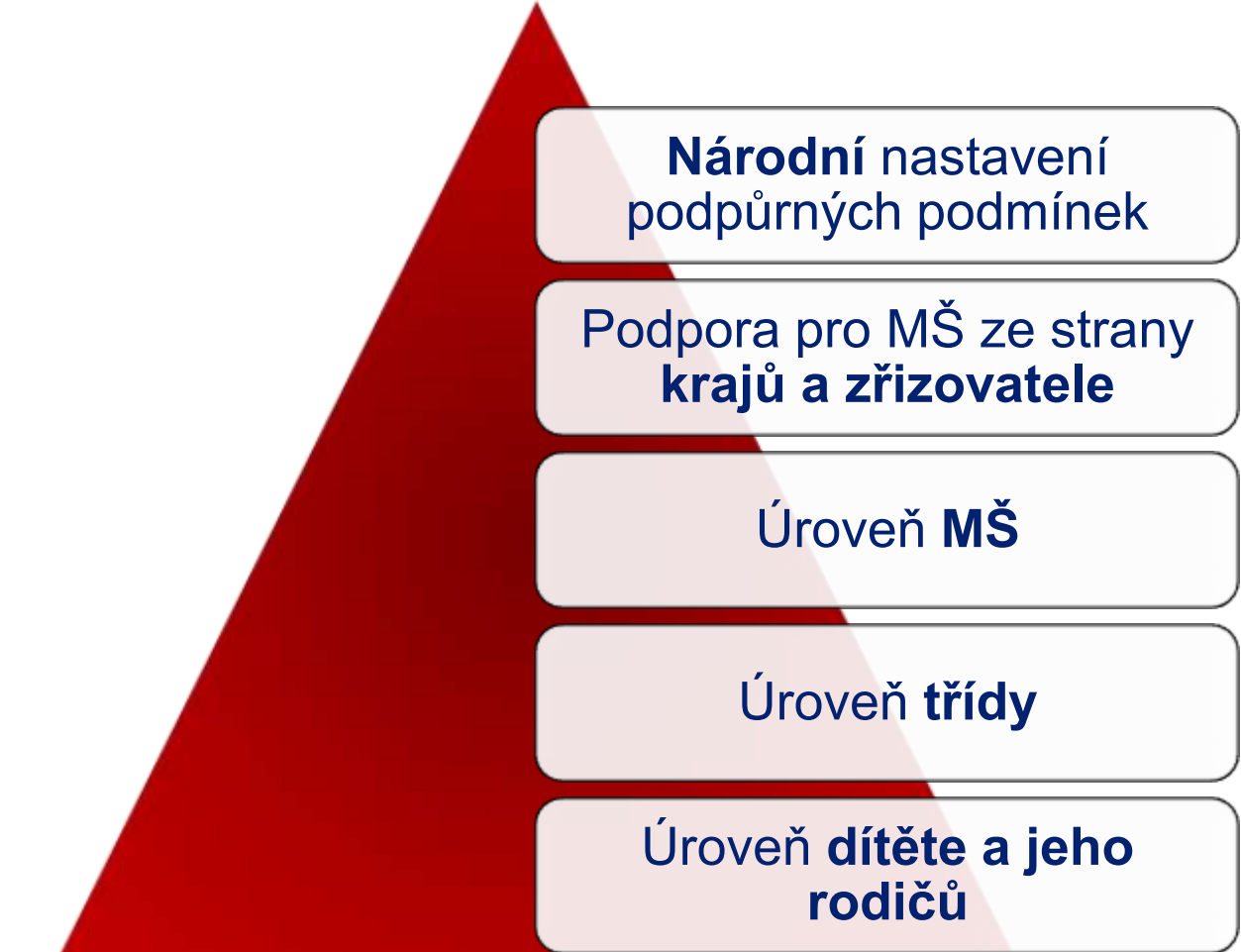
Klíčový problém:

- Jak daleko musí rodiny zajít ve využívání kapitálů, aby dosáhly toho, čeho může standardní společnost dosáhnout běžným způsobem využití kulturních kapitálů?





Systémový přístup k dlouhodobé jazykové podpoře v předškolním vzdělávání



Národní nastavení
podpůrných podmínek

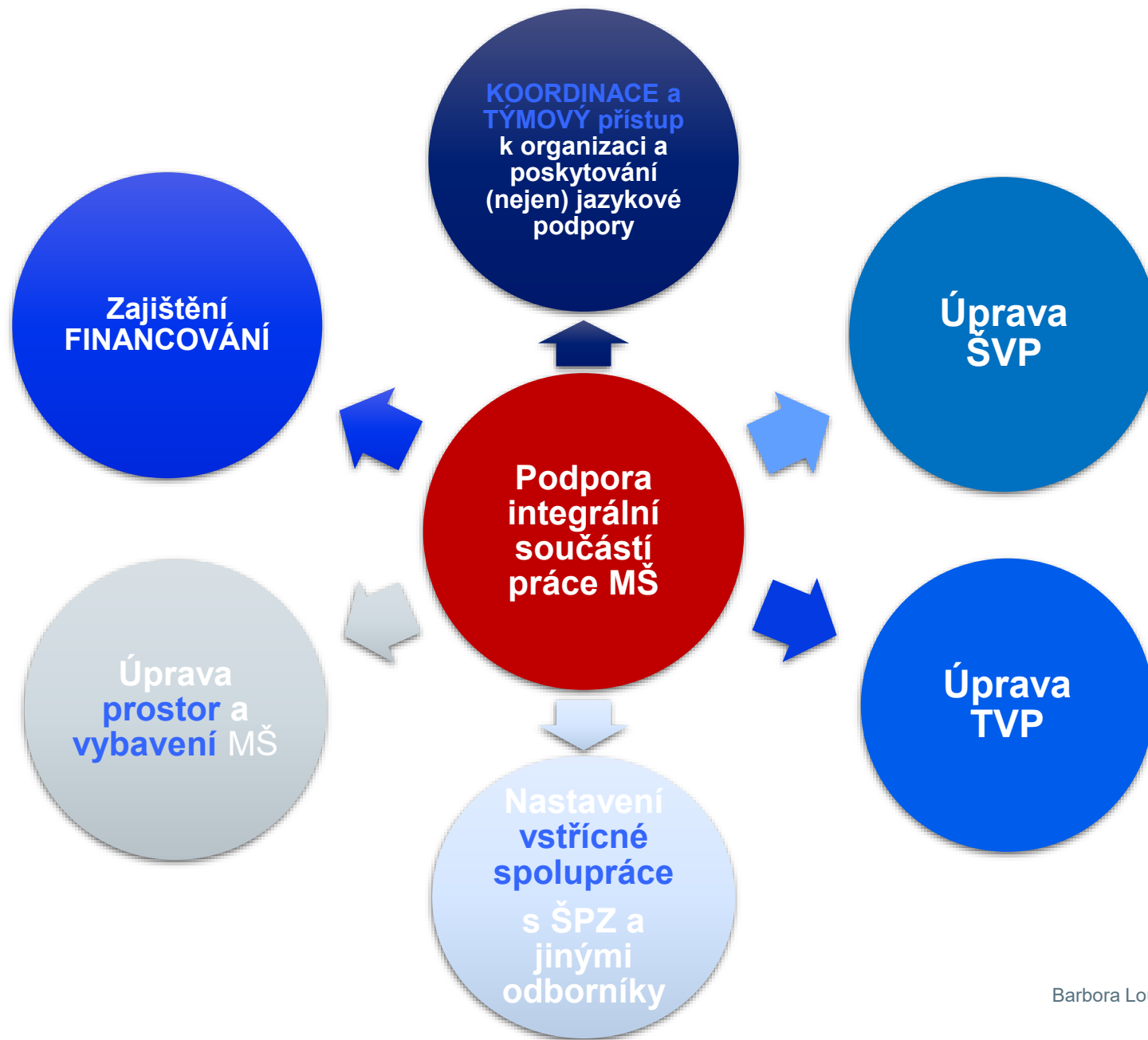
Podpora pro MŠ ze strany
krajů a zřizovatele

Úroveň **MŠ**

Úroveň **třídy**

Úroveň **dítěte a jeho
rodičů**

Systémové nastavení jazykové podpory na úrovni MŠ



Úkol do skupin (breakout rooms)

Sepište případ (**kazuistiku**) rodiny, jejíž **vícejazyčnost byla bariérou pro komunikaci a vzdělávání dítěte.**

- Jaké konkrétní **překážky** a **problematické situace** se vyskytly?
- Co **pomohlo?**

Čas na splnění úkolu: **15 min.**

Komunikace a spolupráce s rodiči (čtvrteční káva s ředitelkou MŠ)

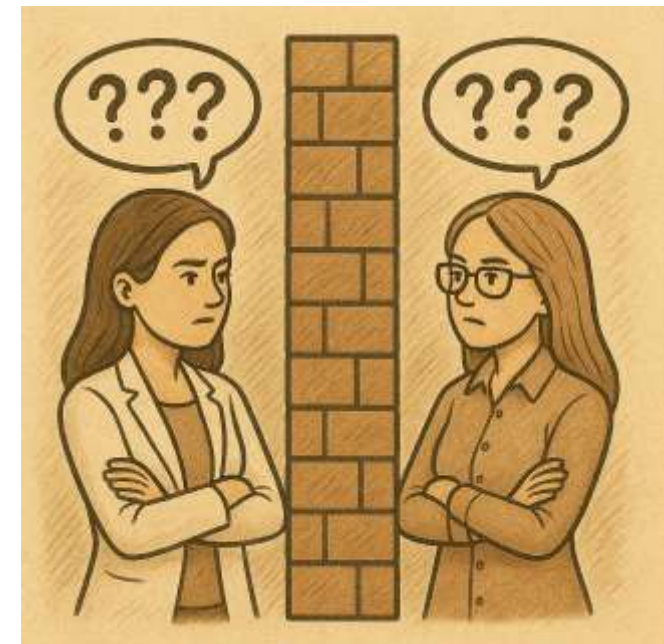
Otázka č. 1

- Máte zkušenosti s **náročnou komunikací s vícejazyčnými rodiči**?
- Co jsou podle Vás **hlavní příčiny** nefungující komunikace?



Příčiny nefungující komunikace

- Neporozumění, nedorozumění (jazyková bariéra)
- Odlišná kultura a odlišnosti v komunikaci
- Nepochopení vzdělávací funkce MŠ v ČR
- Obtížná životní situace rodiny
- Nízká motivace podílet se na PV dítěte



Čtvrteční káva s ředitelkou MŠ

Otázka č. 2

- Co Vám naopak **fungovalo**?
- Máte nějaký **zajímavý příklad, jak jste překonali problémy** komunikaci v praxi?



Co praktického pomáhá při komunikaci s vícejazyčnou rodinou:

- Preferujte **písemnou** komunikaci (př. zápisy z třídních schůzek)
- **Zjednodušte** jazyk (klíčová slova v 1. pádě, modální sloveso + infinitiv)
- Nastavte **jeden komunikační kanál** (aplikace, mail)
- **Overujte** porozumění
- Při závažné situaci svolte setkání s **tlumočníkem**

Co pomáhá při komunikaci s vícejazyčnou rodinou:

- **VSTŘÍCNOST, POCHOPENÍ**, uvědomění, že rodiče nám nedělají NASCHVÁLY, záměrně, z ignorantství
- Přemýšlet nad situací, **nebát se téma otevřít**
- **UDĚLAT VSTŘÍCNÝ KROK**

Čtvrteční káva s ředitelkou MŠ



Otázka č. 3

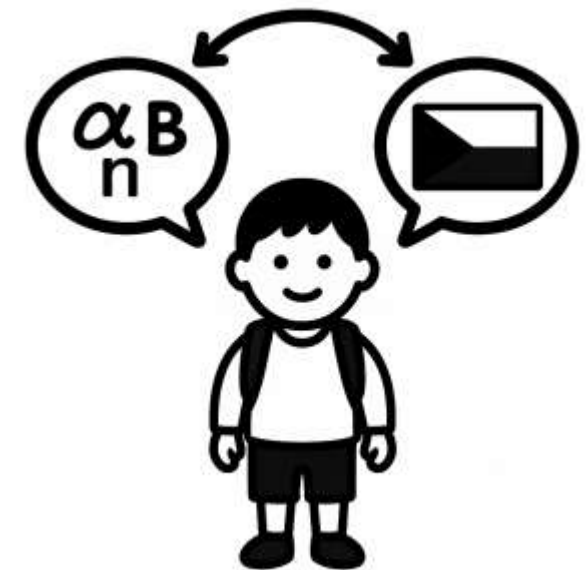
- V čem se **liší** adaptace vícejazyčného dítěte do MŠ?

Všechny děti se při vstupu do MŠ musí vyrovnat s:

- Odloučení od rodičů
- Denní režim MŠ
- Neznámé prostředí
- Kolektiv vrstevníků
- Nová autorita v podobě učitele

Vícejazyčné dítě se navíc musí vyrovnat s:

- Ztráta komunikační kompetence
- Odlišnost prostředí a osob
- Odlišný charakter předškolního zařízení
- Kulturní šok – ztráta jistot - vykořenění



Čtvrteční káva s ředitelkou MŠ



Otázka č. 4

- Zažila jste někdy nějaká zklamání z interakce s vícejazyčnými rodiči?

Čtvrteční káva s ředitelkou MŠ



Otázka č. 4

- Máte nějakou **úsměvnou historku** ze spolupráce / komunikace / interakce s vícejazyčnou rodinou?

Zamyšlení na závěr

- Jaké jsou Vaše kapitály?
- V čem jste silní a „**bohatí**“ v oblasti podpory vícejazyčných dětí?



Použitá literatura

- Bourdieu, Pierre, and Jean-Claude Passeron. 1977. *Reproduction in Education, Society and Culture*. 2 .ed., Reprinted. Theory, Culture & Society. London: Sage Publ.
- MŠMT. 2023. 'Mimořádné šetření k počtům ukrajinských uprchlíků v regionálním školství' Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné na: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pocty-ukrajinskych-deti-ve-skolach-se-oproti-zari-temer>.
- MV ČR. 2023. Informativní počty obyvatel v obcích - Počty osob s uděleným pobytovým oprávněním v souvislosti s válkou na Ukrajině. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/informativni-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>.
- PAQ. 2023. 'Ukrainian Refugee Integration: One Year On'. PAQ Research. Dostupné na: <https://www.paqresearch.cz/post/integrace-ukrajinskych-uprchliku-rok-pote>.
- Šafářová, Kateřina, Martina Kavanová, Michal Ostrý, Adam Kořínek, Michael Škvrňák, a Michal Kunc. 2023. 'Vzdělávání dětí uprchlíků v Česku. 6. Vlna výzkumu Hlas Ukrajinců: Červen 2023. PAQ
- Yosso, Tara J. 2005. 'Whose Culture Has Capital? A Critical Race Theory Discussion of Community Cultural Wealth'. *Race Ethnicity and Education* 8 (1): 69–91. <https://doi.org/10.1080/1361332052000341006>.
- Wiltshire, G., & Ronkainen, N. (2021). A realist approach to thematic analysis: making sense of qualitative data through experiential, inferential and dispositional themes. *Journal of Critical Realism*, 20(2), 159–180. <https://doi.org/10.1080/14767430.2021.1894909>

Použitá literatura

- European Commission/EACEA/Eurydice. (2019). *Integrating students from migrant backgrounds into schools in Europe: National policies and measures*. Publications Office of the European Union.
<https://doi.org/10.2797/819077>
- European Commission. (2017). *Language teaching and learning in multilingual classrooms*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2766/71255>
- NESET (Network of Experts working on the Social dimension of Education and Training). (2023). *The role of early childhood education and care in fostering multilingualism and multiculturalism*. Publications Office of the European Union. <https://nesetweb.eu/reports/>
- OECD. (2020). *Reducing inequalities by investing in early childhood education and care*. OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/1226b691-en>
- OECD. (2022). *Starting Strong VI: Supporting meaning making and language development in early childhood education and care*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/4d9f25aa-en>
- OECD. (2025). *Starting Strong VII: Transitions from early childhood education and care to primary education*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9b8f348d-en>

Děkujeme Vám za pozornost

Barbora Loudová Stralczynská a Petra Ristić

Barbora.loudova@pedf.cuni.cz – petra.ristic@pedf.cuni.cz



PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova